

«Ἡ λειτουργία τῆς ὁμοφωνίας καὶ ἡ ποιητικὴ τῆς ἐνότητος»

*Κριτικὸς σχολιασμὸς τῶν κατανοήσεων τῆς μεθόδου
λήψης ἀποφάσεων τόσο κατὰ τὸ προκαταρκτικὸ
ὅσο καὶ κατὰ τὸ τελικὸ στάδιο τῆς συνόδου*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΑΜΟΥΛΗ*

Δὲν χωρᾶ καμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ «ἐκτὸς ἀπροόπτου» σύγκλιση τῆς «ἀπὸ μακροῦ ἀναμενομένης»¹ Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ γεγονὸς χαρμόσυνο. Καὶ τοῦτο διότι μετὰ ἀπὸ αἰῶνες ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία θὰ ἔχει τὴ δυνατότητα «νὰ μαρτυρήσει τὴν ἐνότητά της», καθὼς «καὶ τὴν εὐθύνην καὶ τὴν στοργὴν τῆς πρὸς τὸν σύγχρονον κόσμον»², μέσα ἀπὸ τὴν πράξη τῆς συνοδικότητος, ἡ ὁποία συνιστᾶ τὴν καρδιά τῆς ἐκκλησιολογικῆς τῆς αὐτοσυνειδησίας, ἀφοῦ ὑπενθυμίζει στὸν κόσμον τὴν ἐσχατολογικὴ τῆς ταυτότητα καὶ ὡς ἐκ τούτου προοπτικὴ.

Τὴ σημαντικότητα τοῦ γεγονότος ἐπιτείνει ἡ ἀπόφαση-δήλωση «ἅπασαι αἱ ἀποφάσεις, τὸσον κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Συνόδου, ὅσον καὶ κατὰ τὰ προπαρασκευαστικὰ στάδια αὐτῆς, νὰ λαμβάνωνται καθ' ὁμοφωνίαν»³, καθὼς καὶ ὅτι «Ἐκάστη Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία διαθέτει μίαν φωνήν»⁴. Δύο σημεῖα, πού βάζουν δύσκολα στοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τοὺς δίνουν ταυτόχρονα καὶ τὴν «εὐλογημένην εὐκαιρίαν» νὰ ἐπαναβεβαιώσουν τὴν ἐνότητά τους μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς «κοινωνίας καὶ τῆς συνεργασίας»⁵.

* Ὁ Χρυσόστομος Σταμούλης εἶναι Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

1. *Μήνυμα Συνάξεως Προκαθημένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν* (Φανάριον, 9 Μαρτίου 2014).

2. Ὁ.π.

3. Ὁ.π.

4. Ὁ.π.

5. Ὁ.π.

Βέβαια, τὸ θέμα τῆς ὁμοφωνίας, σὲ πείσμα πολλῶν, δὲν εἶναι καινούργιο. Πέρα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἔχει τὶς ρίζες του στὴ βιβλικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας –στὴ Σύνοδο τῶν Ἱεροσολύμων οἱ ἀποφάσεις, καθὼς σημειώνεται μὲ σαφήνεια στὶς *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων* (15,25), ἐλήφθησαν «ὁμοθυμαδόν», δηλαδή μὲ ὁμοφωνία⁶, στὸ consensus patrum καὶ τὴν οἰκουμενικὴ συμφωνία-ὁμοφωνία (consensio) τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας⁷, στὸν καιρὸ μας μετρᾷ ἤδη εἴκοσι ἑννέα χρόνια ζωῆς καὶ ἐφαρμογῆς, καθὼς ἀποτελέσει βασικὸ καὶ ἀπαράβατο ὄρο τοῦ κανονισμοῦ λειτουργίας τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων, ὁ ὁποῖος συγκροτήθηκε στὴ Γ' Προσυνοδικῆ Πανορθόδοξη Διάσκεψη ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Σαμπεζύ, ἀπὸ τὶς 28 ἕως καὶ τὶς 6 Νοεμβρίου τοῦ 1986. Δύο χρόνια ἀκριβῶς πρὶν ἀπὸ τὴν υἱοθέτηση τῆς πρακτικῆς τοῦ consensus γιὰ τὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων ἀπὸ τὸ Π.Σ.Ε. Γεγονὸς ποὺ περὶτρανα ἀποδεικνύει τὸ ψευδὲς ἐκείνης τῆς ἀποψῆς ποὺ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ὁμοφωνία εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιδράσεων ποὺ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέχθηκε ἀπὸ τὸ Π.Σ.Ε. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὸ consensus, τὴν ἀρχὴ οὐσιαστικῶς τῆς συναίνεσης, εἰσηγήθηκαν στὸ Π.Σ.Ε. καὶ διεκδίκησαν μὲ ἔνταση οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, προκειμένου νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ κυριαρχία τῶν Προτεσταντῶν, ἡ ὁποία χίστηκε πάνω στὴν ἀρχὴ τῆς ποσοτικῆς πλειοψηφίας⁸, στὸ πρότυπο ἢ σὲ ἀναλογία μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ «τῆς τῶν πλειόνων ψήφος κρατεῖται».

Μάλιστα, στὸν ἴδιο κανονισμὸ γίνεται ἐκτενὴς ἀναφορὰ γιὰ τὸ θέμα τῆς μὴ ἐπιτεύξεως ὁμοφωνίας καὶ τὶς διαδικασίες ποὺ θὰ ἀκολουθηθοῦν σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση. Σύμφωνα μὲ αὐτές, θέματα σὰ ὅποια δὲν θὰ ἐπιτευχθεῖ συμφωνία σὲ προπαρασκευαστικὸ στάδιο δὲν θὰ εἰσαχθοῦν πρὸς συζήτηση στὴν Προσυνοδικὴ Διάσκεψη τοῦ 2015 καὶ βεβαίως οὔτε στὴν Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο τοῦ 2016⁹ –ὄπερ καὶ ἐγένετο.

6. Βλ. σχετικὰ, Ν. RUFFIEUX, Προετοιμασία καὶ ἀποδοχὴ τῆς Συνόδου, *Καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπόν...* Ἡ μέλλουσα Πανορθόδοξος Σύνοδος. Ζητήματα –διλήμματα-προοπτικὲς, ἐπιμέλεια: Ρ. De Mey-M. Σταύρου, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2015, σ. 27.

7. Βλ. σχετικὰ, Γ. ΦΛΟΡΟΦΣΚΥ, Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Παράδοση, Ἔργα 1, μετάφραση Δ. Τσάμη, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 130-143.

8. Βλ. Σ. ΤΣΟΜΠΑΝΙΔΗ, Ὑπὲρ τῆς Οἰκουμένης. Μελέτες γιὰ τὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ σημερινὸ κόσμo, ἐκδ. Ostracon, Θεσσαλονίκη 2014, σ. 99 ἔξ.

9. Ἀποφάσεις Συνάξεως Προκαθημένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Φανάρι 8 Μαρτίου 2014).

Ἐντούτοις καὶ παραδόξως, ἡ σημαντικότητα τῆς «ὁμοφωνίας» ἔγκειται ἀκριβῶς σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο, καθὼς διεκδικεῖ ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἐπίμονο καὶ ἐπίπονο τῆς ἀσκητικῆς τοῦ διαλόγου, πού ἐνισχύει τὸ συνοδικὸ θεσμὸ καὶ πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῶν κατὰ τόπους Αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν. Πολὺ σωστά, μὲ ἀφορμὴ δηλώσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου, ἔχει τονιστεῖ ὅτι ἂν καὶ «τὸ συνοδικὸ σύστημα» πού «εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένο μὲ τὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας [...] τηρήθηκε καὶ τηρεῖται καὶ σήμερα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πιστὰ ἐντὸς τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀπουσιάζει ὡσὸσο ἐξολοκλήρου στὶς μεταξὺ τους σχέσεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργεῖ τὴν εἰκόνα μιᾶς Ὁρθοδοξίας πολλῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὄχι μιᾶς Ἐκκλησίας»¹⁰. Εἶναι, ὅμως, αὐτὴ ἡ ἴδια ἀναγκαιότητα τῆς Προσυνοδικῆς ὁμοφωνίας, ἡ ὁποία εἰσάγει τὸν κίνδυνο θέματα μείζονα γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας –ὄχι μόνον στὴ συγκεκριμένη περίπτωση, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἀντιστοιχία μελλοντικῆ–, νὰ μένουν ἄχρι καιροῦ ἢ καὶ ἐσαεὶ ἐκτὸς συνοδικῆς συζητήσεως.

Βέβαια, ἐνῶ στὸν προαναφερόμενο κανονισμὸ γίνεται ἐκτενὴς ἀναφορὰ γιὰ τὸ θέμα τῆς μὴ ἐπιτεύξεως ὁμοφωνίας καὶ τὶς διαδικασίες πού θὰ ἀκολουθηθοῦν σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση, δὲν ὑπάρχει διατύπωση γιὰ τὴν ἀκριβῆ λειτουργία τῆς. Γεγονὸς πού ξεσήκωσε κάποιες δίκαιες ἐν πολλοῖς ἢ ἐν μέρει ἀντιδράσεις. Πρόκειται, ὅμως, γιὰ μιὰ ἀδυναμία, ἡ ὁποία κάτω ἀπὸ προϋποθέσεις μπορεῖ καὶ νὰ ἀποδειχθεῖ τελικὰ ὡς ἐκείνη ἡ πραγματικότητα πού ἐπιτρέπει στὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας νὰ ἀνατρέψει τοὺς δεσμευτικὸς χειρισμοὺς τῶν θεσμικῶν διαδικασιῶν πού ἐγκλωβίζονται στὴν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ τῶν γενικότερων ἀνθρώπινων σχεδιασμῶν πού ἀδυνατοῦν νὰ συνδέσουν τὴν Σύνοδο μὲ τὴν ἐνεργοποίησιν τῶν χαρισμάτων τοῦ σώματος. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἡ Ἐκκλησία θὰ ἔχει καὶ πάλι τὴ δυνατότητα νὰ ἀποδείξει τὸν ἑαυτὸ τῆς ὡς χώρα τοῦ ἀχωρήτου πού μένει ἀνοιχτὴ στὸ θαῦμα καὶ σὲ ὅσα αὐτὸ ὑπόσχεται. Καὶ τὸ λέγω αὐτὸ διότι δὲν εἶναι λίγες ἐκεῖνες οἱ περιπτώσεις φόβου στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας πού ἀνάγκασαν τὸ καράβι τῆς Ὁρθοδοξίας πού εἶχε ἀναχωρήσει γιὰ τὸ μεγάλο συνοδικὸ ταξίδι νὰ ἐπιστρέψει στὸ λιμάνι τῆς φαινομενικῆς ἀσφάλειας, στὸ λιμάνι τῆς ἀπραξίας καὶ τῆς ἀτολμίας. Γεγονὸς

10. Γ.Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ, *Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν σύγχρονων προκλήσεων* (Εἰσήγηση πού ἔγινε στὸ πλαίσιο τῆς 21^{ης} Ἐπετειακῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῆς Διακοινοβουλευτικῆς Συνέλευσης τῆς Ὁρθοδοξίας πού πραγματοποιήθηκε στὴ Μόσχα μεταξύ 25-30 Ἰουνίου 2014), σ. 7.

πού ἀποδεικνύει σὲ πολλές περιπτώσεις τὸ χάσμα πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ ζωὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καὶ στὴν ἐπιμονὴ σὲ θέματα πού σχετίζονται ἀποκλειστικά καὶ μόνο μὲ τὴν τυπικὴ ὀρθότητα καὶ τὴν κανονικὴ σύγκληση μιᾶς συνόδου, πού θεωροῦν πολλοὶ πὼς ἀποτελοῦν «τὸ μοναδικὸ κριτήριον γνησιότητας καὶ ἀλήθειας»¹¹. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὅμως, ἀγνοεῖται καθὼς σημειώνει ὁ Νίκος Μαισοῦκας, πὼς «ἡ τυπικὴ ὀρθότητα πολλές φορές ἀρκεῖ μονάχα στὶς καθαρὰ νομικὲς καὶ κοσμικὲς κοινωνίες. Ἀρκετὲς φορές μάλιστα ἡ τυπικὴ ὀρθότητα σ' αὐτὲς τὶς κοινωνίες δολοφονεῖ τὴν οὐσιαστικὴ ὀρθότητα. "Ὅμως στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας οἱ κοσμικὲς ἢ τυπικὲς διαδικασίες ἀπαραίτητα συνταιριάζονται μὲ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τῆς ζωῆς τῆς»¹².

Σὲ κάθε περίπτωση, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ τονισθεῖ μὲ ἔμφαση, στὸ σημεῖο αὐτό, προκειμένου νὰ ἀποφευχθοῦν πιθανὲς παρεξηγήσεις καὶ παρερμηνείες, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μεθοδολογία, στὴν περίπτωσή μας ἡ ὁμοφωνία, δὲν ἀποτελεῖ ἀπλὰ καὶ μόνο ἓνα ἐξωτερικὸ καὶ μαζὶ τυπικὸ ἐργαλεῖο μὲ τὸ ὁποῖο λαμβάνονται οἱ ἀποφάσεις, ἀλλὰ συνδέεται πλήρως μὲ τὸν πυρῆνα τῆς ἐκκλησιολογίας καὶ συνεπῶς μὲ ὅσα ἀπὸ αὐτὴν ἀπορρέουν. Σκοπὸς τῆς ὁμοφωνίας εἶναι ἢ ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ συναίνεση καὶ ἐξάπαντος ὄχι ἡ δέσμευση τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψης τῶν μελῶν τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν-μελῶν τῆς Συνόδου. Ἡ ὁμοφωνία μὲ κανέναν τρόπο δὲν πρέπει νὰ «λειτουργήσει ὡς ταφόπλακα τοῦ ἐμπνευσμένου λόγου, ἄρα καὶ τῆς ἀνάληψης εὐθύνης γιὰ τὸ λόγο πού θὰ καταθέτουν οἱ συνοδικοὶ Ἱεράρχες»¹³. Ἀντίθετα ὀφείλει νὰ ἀποτελέσει ἐκείνη τὴ νέα ἀρχὴ ἢ ὁποία θὰ σημάνει τὴν ἀναχώρηση τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τὶς ἐπικίνδυνες ἀτραποὺς τῆς ἐξουσιαστικότητας καὶ τῆς ἰσχύος, πού δίχως ἄλλο συνδέονται μὲ ὑπόγεια ρεύματα μὲ τὴν πληγὴ τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, ἀλλὰ καὶ φαινόμενα νεόκοπων φονταμενταλισμῶν, πού ἀκυρώνουν στὴν πράξη τὸ μυστήριο τῆς ἐνότητας.

Ὅσον ἀφορᾷ, τώρα, στὸ θέμα τῆς μίας ψήφου πού θὰ ἔχει ἡ κάθε Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, ἢ ὁποία θὰ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ ἓναν ἀριθμὸ ἐπισκόπων πού δὲν θὰ ξεπερνᾷ τὸν ἀριθμὸ εἰκοσιτέσσερα, καὶ τὸ ὁποῖο σαφῶς συνδέεται μὲ τὸ θέμα τῆς ὁμοφωνίας, θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ διαδικασία νέα, πού ἐφαρμόζεται γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ἔχει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Καὶ τοῦτο

11. Ν.Α. ΜΑΙΣΟΥΚΑ, *Δογματικὴ καὶ συμβολικὴ θεολογία Γ. Ἀνακεφαλαίωση καὶ ἀγαθοποπία. Ἐκθεση τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας*, ἐκδ. Π. Πουρναροῦ, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 293.

12. Ὁ.π.

13. Α. ΒΛΕΤΣΗΣ, «Ἐνα ἐρώτημα, *Σύναξη* 133(2015), σ. 66.

διότι με μιὰ τέτοια πρακτική φαίνεται νὰ ὑπάρχει διάθεση σφυρηλάτησης τόσο τῆς ἐνότητος τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ὅσο καὶ τῆς ἐνότητος τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὸ σύνολό τους, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀνοίγει ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἀποφυγὴ ἐφαρμογῆς πληθυσμιακῶν καὶ ἐθνοφυλετικῶν κριτηρίων στὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων.

Ὡστόσο, ἡ «εὐλογημένη εὐκαιρία» δὲν σχετίζεται μόνον, ἢ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ σχετίζεται μόνον με τὶς προσπάθειες ποὺ θὰ γίνουν γιὰ τὴν ἐπίτευξη συμφωνίας σὲ ὑψηλὸ ἐπίπεδο. Ἔχω τὴν αἴσθησις ὅτι ἡ μεγάλη καὶ εὐλογημένη εὐκαιρία ἔχει νὰ κάνει κυρίως μετὰ τὴν βάση τῆς Ἐκκλησίας. Μιὰ βάση ξεκομμένη ἀπὸ τὴν πληροφόρηση καὶ συνεπῶς τὴ συμμετοχὴ σὲ ὅλα ὅσα τὴν ἀφοροῦν ἄμεσα καὶ ἀποτελοῦν ὡς μὴ ὀφείλε ἀντικείμενο χειρισμῶν ἀποκλειστικὰ τῆς κορυφῆς. Τὸ μέγα θέμα ὡς ἐκ τοῦτου ἦταν καὶ συνεχίζει νὰ εἶναι ἡ ἀγαπητικὴ δραστηριοποίηση ὁλόκληρου τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, «τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ», διαβάζουμε στὶς *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων* (15,22), ἡ ἐνεργοποίηση ὅλων τῶν χαρισμάτων τοῦ Σώματος ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὡς ἐκ τοῦτου ἡ ἀνθισθὴ τοῦ μυστηρίου τῆς συνυπευθυνότητος. Ἐὰν διαπιστώνεται, λοιπόν, ἕνα ἔλλειμμα, αὐτὸ βρῖσκεται στὴν ἐνημέρωσις τῆς βάσης, στὴν ἐνημέρωσις τῶν λαϊκῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν κληρικῶν τόσο τῶν δύο πρώτων βαθμίδων, ὅσο καὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Φαίνεται ἔτσι νὰ λησιμονεῖται ἢ νὰ παραθεωρεῖται, πῶς «ἡ Σύνοδος δὲν συνέρχεται γιὰ τὸν ἑαυτὴ τῆς· συνέρχεται γιὰ ὅλον τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, γιὰ ὅλον τὸν κόσμον», καθὼς «εἶναι ἐκ τοῦ σώματος», «ἐν τῷ σώματι», «διὰ τὸ σῶμα»¹⁴.

Ὡς ἐκ τοῦτου, οἱ ἐνστάσεις οἱ ὁποῖες καὶ ἐδῶ διατυπώθηκαν ἀπὸ μέλη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας δὲν εἶναι χωρὶς ἔρεισμα. Ὄντως, ἡ συγκεκριμένη διαδικασία εἶναι ἀμάρτυρη ἐντὸς τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Ὄντως φαίνεται νὰ ἀγνοεῖται τὸ ἱστορικὸ κεκτημένο ποὺ θέλει τὸν κάθε ἐπίσκοπο νὰ ἔχει μιὰ ψήφο. Ὄντως φαίνεται νὰ ἀντικαθίσταται ὁ ἐπίσκοπος ἀπὸ τὸν πρῶτο καὶ νὰ ὑποχωρεῖ ἡ ἰδιαιτερότητα τοῦ προσώπου γιὰ χάρις τοῦ καθόλου τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας¹⁵. Νὰ χάνεται στ' ἀλήθεια «ἡ ἐνότης ἐν τῇ ποικιλίᾳ»¹⁶. Ἡ ἀκόμη

14. Α. ΠΑΠΑΔΕΡΟΣ, *Ἡ Σύνοδος σὲ σχέση μετὰ τὸ πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν κόσμον* (Εἰσήγησις στὸ Παγκρήτιο Θεολογικὸ Συνέδριον - Ἡράκλειο, 20-23, Αὐγούστου 1977), Χανιά 1978, σ. 7, 15.

15. Βλ. σχετικὰ, Α. ΒΛΕΤΣΗΣ, Ἐνα ἐρώτημα, *Σύναξις* 133(2015), σ. 65-67.

16. Σ. ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ, Ἐνα ἐρώτημα, *Σύναξις* 133(2015), σ. 67-69.

πιό σκληρά ή υιοθέτηση της μίας ψήφου να αποτελεί τόν «θρίαμβο του άτομο-κεντρικού τύπου των “συμβάσεων”»¹⁷.

Καί δὲν χωρᾶ καμία ἀμφιβολία πὼς σὲ ὅλα τὰ παραπάνω θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε καὶ ἄλλα. Νὰ ποῦμε γιὰ παράδειγμα ὅτι μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ὁμοφωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς μίας ψήφου ἠτᾶται ἡ Ἐκκλησιολογία τῆς συνοδικότητος, βιάζεται ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ περιθωριοποιεῖται ἡ ἴδια ἡ ζωὴ. Ὅφειλουμε, ὅμως, νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε κριτικὴ θὰ πρέπει νὰ προσλάβει λυτρωτικὰ τὸν ἐνδιάμεσο χρόνο πού ἔχει τρέξει ἀπὸ τὴν ἑβδομη οἰκουμενικὴ σύνοδο ἕως καὶ σήμερα, ἀλλὰ καὶ δόξαερη τὴν ἱστορία μὲ τίς ἀλλαγές πού αὐτὴ ἔχει ἐπιφέρει στὸ σύγχρονο κόσμο ἀλλὰ καὶ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου θὰ πρέπει νὰ προσλάβει καὶ τὰ τραῦματα τοῦ σώματος, κυρίως αὐτά, καὶ νὰ ἐπιλέξει τὸ φάρμακο πού αὐτὸ ἔχει πλέον ἀνάγκη. Ἡ ἀναφορὰ καὶ μόνον στὰ κεκτημένα τοῦ παρελθόντος δὲν ἀρκεῖ γιὰ τὴ διάβαση τοῦ παρόντος. Ἀπαιτοῦνται νέες πρακτικὲς καὶ νέοι δρόμοι. Ἴσως αὐτοὶ νὰ εἶναι ἡ ὁμοφωνία καὶ ἡ «καινοφανής» μία ψῆφος γιὰ κάθε τοπικὴ Ἐκκλησία, πού ἀποκαλύπτουν τὴ διάθεση νὰ λειτουργηθεῖ ἡ ἐνότητά τους καὶ μαζί νὰ κηρυχθεῖ ὁ ἀνένδοτος, ἡ ἀνοιχτὴ μάχη μὲ τὸν θάνατο τῆς διαίρεσης. Ἐναν θάνατο τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία πολέμησε ἀπὸ τὴν ἰδρυσή της ἀκόμη μὲ κάθε τρόπο, κατανοώντας τὴν παράδοση ὡς μία ζῶσα διαδικασία καὶ ἐξάπαντος ὄχι ὡς μωσαλεῖο πραγμάτων ὀριστικὰ τελειωμένων. Ἄς θυμηθοῦμε γιὰ παράδειγμα τὴν «προκλητικὴ» καὶ μαζί «ἀντιπαραδοσιακὴ» χρῆση κατὰ τοὺς αἰρετικούς τῶν ὄρων *Θεοτόκος* καὶ *ὁμοούσιον*, προκειμένου νὰ ἐκφράσει τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεώς της, τουτέστιν τὴν ἐμπειρία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Στὸ πλαίσιο μιᾶς τέτοιας κατανόησης, ἡ παρουσία ὅλου τοῦ πληρώματος δὲν θὰ «νοεῖται, φυσικὰ ἀπλῶς καὶ μόνο ἀριθμητικά, μὲ τὴ σημασία τῆς ὀλοκληρωμένης ἐκπροσώπησης μελῶν, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἀπαραίτητα ὡς ἔκφραση τοῦ ζωντανοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως»¹⁸. Ἄλλωστε, ὅπως γνωρίζουμε καλὰ, ὅταν κινδυνεῦει τὸ καράβι ὁ καπετάνιος διαλέγει νὰ πετάξει στὴ θάλασσα ἐκεῖνα πού θεωρεῖ λιγότερο σημαντικά, προκειμένου νὰ σωθοῦν τὰ μείζονα. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἡ ἀπώλεια, ὡς ἐνσυνείδητη ἀντικατάσταση τῆς μεγάλης ἀκριβείας μὲ τὴν

17. Χ. ΓΙΑΝΝΑΡΑ, «Ἐνα ἐρώτημα, *Σύναξη* 133(2015), σ. 69-71.

18. Ν. Α. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Δογματικὴ καὶ συμβολικὴ θεολογία Γ. Ἀνακεφαλαίωση καὶ ἀγαθοποπία. Ἐκθεση τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας*, σ. 292.

οικονομία, μοιάζει λυτρωτική, καθώς ανοίγει τὸ δρόμο τῆς ἀνακατασκευῆς τοῦ οἴκου μὲ τὰ ὑλικά ποὺ προσφέρει ἡ δύναμη τῆς στιγμῆς¹⁹.

Συμποσώνοντας τούτη τὴν μικρὴ εἰσήγηση, καὶ μένοντας ἐπ' ἐλπίδι θὰ μπορούσα νὰ πῶ ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κινήθηκε μὲ τόλμη. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ δρόμος ποὺ διανύθηκε δὲν εἶναι πολὺς· καὶ ἴσως νὰ ἔχουν δίκαιο, ἴσως καὶ ὄχι. Σὲ καμία περίπτωση, ὅμως, δὲν θὰ πρέπει νὰ ξεχνοῦμε καταπῶς λέγει ὁ ποιητὴς τοῦ Ἰσχυροῦ Ἰωάννη, ὅτι «ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὸ “τίποτε” εἰς τὸ “ἐλάχιστο” εἶναι πολὺ μεγαλύτερη παρ' ὅτι ἀπὸ τὸ “ἐλάχιστο” εἰς τὸ “πολύ”»²⁰. Καὶ τώρα ἦλθε ὁ «καιρὸς τοῦ ποιῆσαι». Ἐὰν ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ὑποκύπτοντας σὺν τῶν φωνῶν τοῦ φονταμενταλισμοῦ καὶ τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, σὺν τῶν φωνῶν τῆς ἐσωστρέφειας καὶ τῆς ἀποκλειστικότητος, ἀρνηθεὶ αὐτῆς τὴν κλήσιν, τότε θὰ καταγράψει τὴ μεγαλύτερη ἥττα σὴν πολύχρονη καὶ πολύπαθη ἱστορία της.

19 «Ὡσπερ γὰρ ἡ τὴν θάλασσαν ναυτιλλόμενοι, χειμῶνος ἐπικειμένου καὶ κινδυνευούσης τῆς νεῶς, ἀλύοντες ἀποφορτίζονται τινὰ ὑπὲρ τοῦ σώσαι τὰ λοιπά· οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασι, ὅταν μὴ ἐξῆ τὸ λίαν ἀκριβὲς ἀποσώζειν, παρορῶμέν τινὰ, ἵνα μὴ τοῦ παντὸς πάθωμεν ζημίαν [...] Ἐγείρει δὲ πρὸς ἀχάλινον τοῦ πράγματος ἐπιθυμίαν φιλοδοξία διάκενος πικρὸν ἔχουσα τὸ τέλος», ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολή 46, PG 77, 320B.

20. Ο. ΕΛΥΤΗ, *Δολώματα γιὰ τὸν κανένα*.